

تحلیل آثار گردشگری در توسعه مناطق روستایی استان اصفهان

(مطالعه موردی روستای گردشگری جاجا)

محمد صادق ابراهیمی^{۱*} اسماعیل ایزد^۲

- ۱- استادیار، گروه توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی- دانشگاه صنعتی اصفهان،
- ۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی دانشگاه صنعتی اصفهان،

چکیده:

گردشگری روستایی یک فعالیت درآمدزا در مناطق روستایی محسوب است. در این مقاله، برخی از آثار مثبت و منفی ورود گردشگران به روستا مورد مطالعه قرار گرفت. این پژوهش به روش پیمایشی انجام شد، ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه بود که به تعداد ۳۴ پرسشنامه (با استفاده از فرمول کوکران) از ساکنین روستای جاجا انتخاب گردید. روستای جاجا یکی از روستاهای گردشگری شهرستان نجف آباد در استان اصفهان می‌باشد. در این مقاله ویژگی‌های فردی پاسخگویان، اولویت‌های پاسخ دهندگان در مورد آثار مثبت و منفی ورود گردشگران به روستا، بررسی ارتباط بین متغیرها و تحلیل عاملی تأثیرات مثبت و منفی ورود گردشگران، مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که از دیدگاه پاسخ‌گویان مهمترین آثار مثبت ورود گردشگران به روستا کمک به ایجاد درآمد تکمیلی و مهمترین آثار منفی ورود گردشگران افزایش قیمت اراضی روستا و گسترش سوداگری می‌باشد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی نیز اثرات مثبت را در عوامل: توسعه اقتصادی- زیربنایی، توسعه فرهنگی و توسعه کالبدی و اثرات منفی را در عوامل: تخریب فضای کسب و کار، تخریب فضای تولیدی و تخریب تخصیص منابع بیان نموده است.

واژه‌های کلیدی: آثار گردشگری، تحلیل عاملی، روستای جاجا

مقدمه:

صنعت گردشگری یکی از اشتغال‌زاترین و درآمدزاترین صنایع به شمار می‌رود و بیشتر کشورهای جهان در تلاش گسترده‌ای در جهت تقویت و بهبود وضعیت آن هستند. ماشینی شدن زندگی غالب مردم، تمایل آنان را برای گذراندن اوقات فراغت در محیط‌های طبیعی و روستایی را افزایش داده است (تقدیسی زنجانی و دانشور عنبران، ۱۳۸۶: ۱۸۲). امروزه، صنعت گردشگری در جهان توسعه فراوانی یافته و بسیاری از کشورها از این رهیافت توانسته‌اند وضعیت خویش را تا حد درخور توجهی بهبود بخشند و بر مشکلات اقتصادی خویش، از قبیل پایین بودن سطح درآمد سرانه، فراوانی بیکاری و کمبود درآمدزای ارزی فائق آیند. بر اساس پیش‌بینی محققان تا سال ۲۰۲۰ گردشگری به عنوان بزرگ‌ترین صنعت و فعالیت اقتصادی جهان در خواهد آمد. به رغم این واقعیت که ایران یکی از ده کشور مهم از حیث تاریخی و باستانی است کمتر از یک‌هزارم درآمد جهانی حاصل از گردشگری را نصیب خود کرده است (موسایی، ۱۳۸۳: ۲۲۶). توریسم واژه‌ای فرانسوی است که از ریشه (TOUR) گرفته شده است در زبان فرانسه این کلمه به معنی حرکت دورانی، عمل پیمودن، طی کردن، سیر کردن و گردش کردن است. بر اساس تعریف سازمان جهانی توریسم (WTO) توریسم شامل فعالیت‌های اشخاصی است که به خارج از محیط عمومی و معمولی خود مسافرت و در آنجا اقامت می‌کنند، مشروط بر اینکه این اقامت کمتر از یک روز و بیشتر از یک سال نباشد و با اهدافی همانند تفریح، تجارت و غیره در ارتباط باشد. بنابراین ویژگی اصلی توریسم این است که در درجه اول، به سفری اطلاق می‌شود که دور از خانه یا محل کار است و دوم، اقامت کوتاه مدتی است که ممکن است بدون توقف شبانه باشد (شهیدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۱). بنا به تعریف مرکز آمار ایران بازدید کننده‌ای که حداقل یک شب و حداکثر یک سال در اقامتگاه عمومی یا خصوصی در مکان مورد بازدید با هدف تفریح، استراحت، ورزش، دیدار اقوام و دوستان، مأموریت، شرکت در سمینار، کنفرانس یا اجلاس، معالجه، مطالعه و تحقیق یا فعالیت‌های مذهبی بماند، را گردشگر گویند. گردشگری روستایی یکی از انواع مختلف گردشگری است و شامل فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آنها می‌شود و نیز دربردارنده ارزش‌ها و آثار متفاوتی بر ای محیط زیست روستا اعم از طبیعی و انسانی است. در یک مفهوم کلی، می‌توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا دانست (مهدوی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۳-۴۴). عواملی مانند کاهش در فعالیت‌های اقتصادی، ضرورت بازسازی بخش کشاورزی، تحلیل صنایع روستایی، مهاجرت بالای جوانان تحصیل کرده به خارج از روستا به این امر منتهی گردید که در بسیاری از کشورهای غربی از گردشگری به عنوان راهکار توسعه‌ای جایگزین، برای بازسازی اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی استفاده گردد (Briedenhan & Wickens, 2004:71). گردشگری روستایی می‌تواند به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی گفته شود که به وسیله کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگران و نیز فعالیت‌هایی که به وسیله گردشگران در نواحی روستایی صورت می‌گیرد اطلاق شود (افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۵). التفات به جایگاه صنعت توریسم در توسعه روستایی، از آن رو اهمیت دارد که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از منابع طبیعی-انسانی، علاوه بر امکان رشد اقتصادی، به ترویج بخش کشاورزی و تولید صنایع دستی محلی پرداخت و گامی در مسیر بهبود شرایط زیست محیطی و پاسداشت موارث فرهنگی بومی و آداب و رسوم محلی در روستاها برداشت (شهیدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۰). گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار

مهمی برای توسعه اقتصادی اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد. در کشورهای بسیاری این امر با خطی‌مشی‌های کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط زیست و فرهنگ سنتی روستایی ارتقا داده می‌شود. مسلماً گردشگری نقش اساسی در میزان توسعه و حفظ ذخایر نواحی روستایی ایفا می‌کند (افتخاری و قادری، ۱۳۸۱: ۲۶-۲۷).

پیشینه پژوهش:

در زمینه گردشگری روستایی در ایران و جهان تحقیقات زیادی انجام پذیرفته است. در این تحقیقات آثار مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی این صنعت و نیز نقشی که این صنعت می‌تواند در راستای بهبود و توسعه فعالیت‌های روستا، ایفا نماید، بررسی شده است. افتخاری و قادری (۱۳۸۱) در یک مطالعه به نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی با نقد و تحلیل چارچوب‌های نظری این نوع گردشگری پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که ماهیت صنعت گردشگری ایجاد اشتغال و درآمد، متنوع سازی اقتصاد، مشارکت اجتماعی و استفاده از منابع محلی است. تقدیسی و دانشور (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان توریسم روستایی تصویری مجازی یا الگوی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی، توریسم روستایی در ایران را در سطح کلان مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق ذکر گردیده در جهت برنامه‌ریزی صنعت توریسم روستایی در ایران تبلیغات و اطلاع رسانی از نقاط بکر و دست نخورده، گروه‌بندی توریست‌های وارده به ایران بر اساس نیازهای گردشگری آنها، تربیت راهنمایان بومی از سوی سازمان ایرانگردی و جهانگردی از مواردی است که می‌تواند در جهت برنامه‌ریزی توریسم روستایی در کشور مورد توجه قرار گیرد. شهیدی و همکاران (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای با عنوان آثار توریسم بر برنامه‌ریزی نواحی روستایی در دهستان لواسان، نشان دادند که توریسم روستایی امکان افزایش درآمد خانوارهای روستایی، اشتغال‌زایی و جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی را در بستر بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل خدمات و تسهیلات رفاهی در روستا فراهم می‌کند. همچنین توریسم روستایی در حفاظت و نگهداشت محیط‌زیست، استفاده بهینه از منابع طبیعی و دارایی‌های روستا در جهت بهبود کیفیت زندگی و معیشت پایدار روستاییان نیز مؤثر است. مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) تحقیقی را با عنوان بررسی اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظر سنجی از روستاییان دره کن و سولقان انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که گردشگری در زمینه اقتصادی اثرات محدودی داشته و به جز اشتغال‌زایی و درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین گردیده است. در زمینه اجتماعی اثرات مثبت بیشتری نظیر افزایش سواد، بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعامل با نواحی همجوار، و کاهش مهاجرت و در زمینه زیست محیطی نیز ورود گردشگران به نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست منطقه منجر گردیده است. غفاری و ترکی (۱۳۸۸) در تحقیقی، نقش گردشگری در توسعه اجتماعی- اقتصادی مناطق روستایی در بخش سامان استان چهارمحال و بختیاری را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های کلی این تحقیق نشان داد که میان افزایش شمار گردشگران با بهبود شاخص‌های اجتماعی- اقتصادی رابطه معنی‌دار وجود دارد و گردشگری باعث بهبود اشتغال، افزایش متوسط درآمد خانوارها از طریق محصولات باغی و صنایع دستی در این منطقه گردیده است، ولی با این حال گردشگری باعث تغییر شاخص‌های فرهنگی به ویژه فرهنگ سنتی و بومی اهالی نیز گردید. کلارک و همکاران (Clark & et al, 2001) در تحقیقی با عنوان گردشگری

روستایی مطالعه موردی در روزانا اوکرس کشور اسلواکی پرداختند. نتایج نشان داد که پروژه سه ساله توسعه گردشگری در این منطقه آثار مستقیم و غیر مستقیم مناسبی به جای گذاشته است. توجه به نقش رهبران محلی، حمایت‌های ملی و منطقه‌ای برای بهبود این گونه پروژه‌ها مهم است و اذعان گردیده که گردشگری باید به عنوان یک فعالیت مکمل در کنار سایر بخش‌ها هم‌چون کشاورزی و صنعت فعال باشد. مک‌دونالد و جولیفی (Macdonald & Jolliffe, 2003) در تحقیقی با عنوان گردشگری روستایی فرهنگی با بررسی توسعه گردشگری فرهنگی در آکادیان^۱ که منطقه‌ای فرانسوی زبان در شرق کانادا است، متذکر گردیده‌اند که امروزه گردشگری تبدیل به یک ابزار توسعه برای بسیاری از مناطق روستایی گردیده و این صنعت می‌تواند به عنوان مکمل صنایع سنتی که اغلب رو به زوال هستند، محسوب شود. نتایج یافته‌های این تحقیق نشان داد که چارچوبی برای توسعه صنعت گردشگری روستایی مفید است که فرهنگ مناطق روستایی به خوبی در آن حفظ شده باشد و در نهایت راهکار مشارکتی تعاونی‌ها را برای این منظور مفید فایده تشخیص داده شد. لیو (Liu, 2006) در تحقیق با عنوان توریسم در نواحی روستایی مطالعه موردی منطقه کداه^۲ مالزی به ظرفیت جذب توریسم برای توسعه این مناطق پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان داد که تفاوت‌های قومی و قبیله‌ای در پذیرش توریسم مؤثر بوده است. گردشگری توانسته است به توسعه درآمد و اشتغال در مناطق روستایی کمک نموده و در عین حال از تخریب محیط‌زیست نیز جلوگیری نماید و همچنین وی متذکر گردید که باید گردشگری را به عنوان یک فعالیت درآمدزای تکمیلی به حساب آورد. استفاده از ظرفیت‌های کارآفرینی محلی و در مقابل رویکرد ایجاد سرمایه‌گذاری‌های بالادستی می‌تواند به عنوان رهیافت‌های مناسب برای توسعه گردشگری انتخاب و اجرا گردد. عدم ایجاد آموزش‌های مناسب برای توسعه توانمندی‌های مردم محلی از موانع توسعه گردشگری روستایی محسوب می‌گردد. ضمن این‌که تصور کلی ساکنان منطقه مبنی بر تضاد آشکار فعالیت‌های گردشگری با ساختارهای سنتی، فرهنگی، اجتماعی و مذهبی آنان به عنوان یک مانع اساسی برای توسعه توریسم این منطقه شناسایی گردید. نپال (Nepal, 2007) در تحقیقی با عنوان گردشگری و مسکن روستایی به بررسی رشد و توسعه مسکن روستایی تحت تأثیر گردشگری در منطقه آناپورنا^۳ در کشور نپال پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان داد که با افزایش ورود و هجوم گردشگران در این منطقه، شهرک‌های روستایی هم در اندازه و هم در ظاهر تغییر کرده و مدرن‌تر از گذشته گردیده‌اند. ورود جهانگردان در این منطقه باعث تغییراتی در بازار اقتصادی منطقه، افزایش سهم خدمات نسبت به کشاورزی و هم‌چنین تغییر در ساختار طراحی مسکن و معماری خانه‌ها (مانند استفاده از حمام و تغییر دکوراسیون داخلی و خارجی خانه‌ها) گردیده است. در مطالعه‌ای که به کوشش لوریو و کورسیل (Lorio & Corsal 2010) در مورد گردشگران روستایی و استراتژی‌های امرار معاش در رومانی، انجام پذیرفت، نتایج مطالعه آنان نشان داد که هم از لحاظ اقتصادی و نیز در دیگر جنبه‌های زندگی فرصت‌های مناسبی برای این قشر وجود دارد. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که گردشگری معیشت خانواده‌های ساکن در مناطق روستایی رومانی را ارتقا داده و مشاغل جدیدی که در راستای گردشگری انجام می‌گیرد به خوبی متناسب با روش‌های دیگر امرار معاش خانواده‌های روستایی می‌باشد. ضمن اینکه

¹ Acadian

² Kedah

³ Annapurna

خوابگاه‌های روستایی البته با کمک سرمایه‌ی دولت می‌تواند به عنوان یکی از راهکارهای مؤثر در پشتیبانی گردشگری روستایی محسوب شود.

محدوده و قلمرو پژوهش

روستای جاجا از توابع بخش مرکزی شهرستان تیران و کرون، با مختصات جغرافیایی ۵۱ درجه و ۵ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۴۴ دقیقه عرض شمالی، در ۵ کیلومتری شمال غربی تیران، ۲۷ کیلومتری نجف‌آباد و ۵۵ کیلومتری اصفهان قرار گرفته است. ارتفاع این روستا از سطح دریا ۱۹۰۰ متر و آب و هوای آن گرم و خشک است. قلعه تاریخی، حمام، مسجد و خانه‌های قدیمی روستا از جمله آثاری است که پیشینه تاریخی روستا را به نمایش می‌گذارند. گردشگاه طبیعی قمیشلو در ۲۰ کیلومتری روستای جاجا، از ییلاقات و تفرجگاه‌های منطقه محسوب می‌شود. مردم روستای جاجا به زبان فارسی سخن می‌گویند، مسلمان و پیرو مذهب شیعه جعفری هستند. بر اساس آمار آخرین سرشماری کشوری که در سال ۱۳۸۵ انجام گردید روستای جاجا دارای ۲۸۹ نفر جمعیت شامل ۸۸ خانوار بوده است. در این سال دارای امکاناتی همانند شورای اسلامی روستایی، شرکت تعاونی روستایی، برق، گاز لوله کشی، آب لوله کشی، مرکز بهداشتی درمانی روستایی، مخابرات، اینترنت، شرکت تعاونی روستایی، بقالی و نانوايي بوده است. درآمد بیشتر مردم روستا از فعالیت‌های زراعی، دامداری و باغداری تأمین می‌شود. گروهی از مردم نیز، از طریق صنایع دستی امرار معاش می‌کنند. قالی‌های بافت این روستا، در زمره بهترین صنایع دستی استان اصفهان می‌باشند. این روستا از طریق شهرهای اصفهان، نجف‌آباد و تیران، با جاده آسفالت قابل دسترسی است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). این روستا از روستاهای مهم در استان اصفهان از نظر دارا بودن جاذبه‌های مختلف تاریخی و طبیعی گردشگری می‌باشد. این جاذبه‌ها عبارتند از:

- چشمه‌سارهای متعدد پیرامون روستا از جمله چشمه‌های مرغاب از جاذبه‌های طبیعی روستا به شمار می‌آیند. در حاشیه این چشمه‌ها، تفرجگاه زیبایی وجود دارد که در ایام مختلف سال پذیرای گردشگران است. منطقه حفاظت شده قمیشلو که در اراضی هموار روستا واقع شده که زیستگاه انواع گونه‌های گیاهی و جانوری می‌باشد.

- دریاچه سد خاکی خمیران در فاصله ۶ کیلومتری روستا قرار دارد و از جاذبه‌های آبی مهم روستاست که موجبات رشد و رواج ورزش‌های آبی را فراهم آورده است. پیست اسکی دالانکوه نیز در ۳۵ کیلومتری روستا واقع شده است. این پیست، در فصل زمستان، گردشگران، کوهنوردان و اسکی بازان بسیاری را به سوی خود جلب می‌نماید.

- قلعه قدیمی داخل روستای جاجا، با ۲۰۰ سال قدمت همچنین حمام، مسجد قدیمی، مساجد خان، سید تیران و خانه‌های قدیمی روستا از دیگر جاذبه‌های تاریخی و مذهبی این روستا می‌باشند.

- عزاداری ماه محرم، زمزمه دعای سحر در روزهای ماه رمضان همراه با نواختن طبل در هنگام طلوع آفتاب، از جمله مراسم خاص و آیینی مردم روستای جاجا است. در اعیاد و مناسبت‌های ملی از قبیل عید نوروز و چهارشنبه سوری مراسم ویژه‌ای برگزار می‌شود. قالی‌های بافت این روستا، در زمره بهترین صنایع دستی استان اصفهان می‌باشند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از جنبه هدف کاربردی و از جنبه جمع‌آوری اطلاعات از نوع تحقیقات توصیفی می‌باشد. این تحقیق به روش پیمایشی انجام گردید، ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه بود. جامعه آماری تحقیق مورد نظر شامل کلیه اهالی ساکن در روستای گردشگری و تاریخی جاجا در استان اصفهان بوده است. تعداد کل جامعه آماری نیز ۲۸۹ نفر بوده است. بنابر آخرین سرشماری مربوط به روستای جاجا، جمعیت این روستا در سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۲۸۹ نفر و ۸۸ خانوار بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵) بنابراین $N=289$ جمعیت جامعه آماری بوده است.

رابطه ۱- (فرمول کوکران)

$$n = \frac{t^2 \frac{pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} (t^2 \frac{pq}{d^2} - 1)}$$

t^2 : رقم معنی‌داری با ضریب اطمینان ۹۵ درصد (۱,۹۶).

P : احتمال وجود صفت (۰,۵).

q : عدم احتمال وجود صفت (۰,۵).

d : دقت احتمال مطلوب (۰,۰۵).

N : جمعیت جامعه آماری (۲۸۹).

$$n = \frac{(1.96)^2 \frac{(0.5) \times (0.5)}{(0.05)^2}}{1 + \frac{1}{289} \left[(1.96)^2 \frac{(0.5) \times (0.5)}{(0.05)^2} - 1 \right]} = 34 \text{ : حجم نمونه. } n$$

و با قرار دادن این جمعیت و با در نظر گرفتن ضریب اطمینان ۹۵ درصد در فرمول کوکران حجم نمونه انتخابی ۳۴ نفر تعیین گردید. در این کار تحقیقی در جهت نمونه برداری و جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز برای گردآوری داده‌های مربوط به این پژوهش از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و نیز از مطالعات میدانی استفاده گردید. و به جهت این که هدف از انجام این تحقیق بررسی اثرات گردشگران بر روی زندگی ساکنان روستایی بوده است، پرسشنامه‌ها توسط ساکنین روستای جاجا تکمیل گردید و برای تعیین میزان اثرات شاخص‌های مورد بررسی در این پرسشنامه از طیف لیکرت که بر اساس نمره‌دهی از کمترین درجه تا بیشترین درجه (۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد، ۵=خیلی زیاد) امتیاز بندی شده بود استفاده گردید. در این تحقیق با توجه به نوع تحقیق از دو روش آمار توصیفی (درصد فراوانی، میانگین و ضریب تغییرات) و تحلیل عامل اکتشافی جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات با کمک نرم افزار spss نسخه ۱۸ استفاده شد. برای انجام این پژوهش از سه دسته متغیرهای اسمی (همانند جنس، وضعیت شغلی، وضعیت تحصیلی) فاصله‌ای (همانند سن، بعد خانوار) و رتبه‌ای (همانند میزان تحصیلات) استفاده گردید. و نیز سنج‌های ترتیبی مربوط به آثار اقتصادی ورود گردشگران به روستای جاجا (همانند تأثیر بر اشتغال‌زایی، اشتغال زنان، تقاضای محصولات دامی و لبنی، درآمد، بیکاری، قدرت خرید، مشاغل غیر کشاورزی، دلالتی و قیمت اراضی

روستا و تولیدات دامی و زراعی) و آثار اجتماعی (همانند تأثیر بر مهاجرت، افزایش تعلق خاطر به روستا، توسعه خدمات عمرانی و مراکز اعتباری، تأثیر بر فرهنگ و شهری شدن، ایجاد تنش و تعارض، اختلافات ملکی، تأثیر بر اعتیاد و بزهکاری و ترغیب نسبت به خرید وسایل مدرن) مورد بررسی قرار گرفتند.

نتایج و بحث

ویژگی‌های نمونه آماری عبارت بود از افرادی که میانگین سنی آنان نزدیک به ۳۴ سال، عموماً متاهل و دارای تعداد اعضای خانواده حداقل ۳ نفر می‌باشند. همچنین از نظر میزان تحصیلات نیز اکثر افراد دارای سواد زیر دیپلم بوده‌اند.

جدول ۱- ویژگیهای فردی پاسخگویان

ویژگی	طبقه/سطح	فراوانی	درصد	سایر مشخصه‌های آماری
سن (سال)	کمتر از ۱۸ سال	۱	۲/۹	میانگین: ۳۳/۶۸
	۱۸-۳۲	۲۰	۵۸/۹	انحراف معیار: ۱۵/۹۱
	۳۳-۴۹	۷	۲۰/۸	حداقل: ۱۷
	بالاتر از ۴۹ سال	۶	۱۷/۴	حداکثر: ۸۴
	جمع	۳۴	۱۰۰	نما: ۱۸-۳۲
جنس	زن	۱۸	۵۲/۹	نما: زن
	مرد	۱۶	۴۷/۱	
	جمع	۳۴	۱۰۰	
تحصیلات	بی‌سواد	۲	۵/۹	نما: زیر دیپلم
	زیر دیپلم	۱۱	۳۲/۴	
	دیپلم	۸	۲۳/۵	
	فوق دیپلم	۳	۸/۸	
	لیسانس و بالاتر	۱۰	۲۹/۴	
	جمع	۳۴	۱۰۰	

اولویت‌بندی دیدگاه پاسخ‌گویان در رابطه با تأثیر مثبت ورود گردشگر به روستا

این بخش با استفاده از محاسبه میانگین، انحراف معیار و ضرایب ضریب تغییرات در هر دو حیطة آثار مثبت و منفی مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به ضریب تغییرات (این ضریب از تقسیم انحراف معیار بر میانگین هر گویه بدست آمده است)، اولویت‌های مربوط به تأثیرات مثبت ورود گردشگر به این روستا تعیین گردیدند. از دیدگاه اهالی بیشترین تأثیر مثبت ورود گردشگران به روستا، کمک به ایجاد درآمد تکمیلی برای بخش‌های اصلی اقتصاد روستا همانند کشاورزی و دامداری (۰/۳۹۸ ضریب تغییرات =) بوده است و در مراتب بعدی کمک به افزایش مشاغل جدید به غیر از مشاغل کشاورزی و دامداری در روستا، کمک به افزایش شناخت نسبت به گردشگران و همسازی با آنها و کمک به بهبود قدرت خرید اهالی بیشترین اثرات مثبت را از دیدگاه اهالی دارا بوده‌اند. همچنین مقادیر جدول (۲) به خوبی مشخص می‌نماید که ورود گردشگران به روستا کمترین اثر را در میزان ترغیب اهالی به گذراندن دوره‌های آموزشی خاص مربوط به گردشگری داشته است.

جدول ۲- اولویت‌بندی تأثیرات مثبت ورود گردشگر به روستا از دیدگاه پاسخ‌گویان

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین از ۵	گویه
۱۸	۰/۵۳۶	۰/۷۸۸	۱/۴۷	کمک به توسعه اشتغال
۱۹	۰/۵۴۷	۱/۱۹۳	۲/۱۸	کمک به توسعه تولید محصولات دامی
۲۰	۰/۵۸۲	۱/۰۷۷	۱/۸۵	کمک به ماندگاری جوانان روستایی
۷	۰/۴۷۳	۱/۲۱۱	۲/۵۶	افزایش تعلق خاطر اهالی به روستا
۱۷	۰/۵۳۱	۰/۹۶۸	۱/۸۲	افزایش تنوع محصولات تولیدی روستا
۱۶	۰/۵۰۹	۰/۸۷۱	۱/۷۱	کمک به بهبود درآمد اهالی
۲۱	۰/۵۸۸	۰/۹۵۴	۱/۶۲	کمک به کاهش بیکاری در روستا
۶	۰/۴۵۳	۱/۲۰۳	۲/۶۵	تقویت آداب و رسوم گذشته اهالی
۵	۰/۵۴۸	۰/۹۳۸	۱/۷۱	توسعه خدمات پزشکی همانند درمانگاه روستایی
۱۳	۰/۴۹۶	۱/۲۱۱	۲/۴۴	کمک به توسعه راههای روستا
۹	۰/۴۷۵	۰/۸۲۸	۱/۷۴	بهبود سیستم دفع فاضلاب روستا
۱۲	۰/۴۸۳۳	۰/۶۳۸	۱/۳۲	کمک به توسعه بانکها و مراکز اعتباری روستا
۸	۰/۵۷۴	۱/۱۶۷	۲/۰۳	کمک به توسعه سیستم های ارتباطی روستا
۱۵	۰/۵۰۶	۱/۲۳۶	۲/۴۴	افزایش استفاده از شیوه های دامداری مدرن
۱۴	۰/۴۹۸	۱/۰۸۶	۲/۱۸	افزایش مشاغل خدماتی همچون حمل و نقل
۱۱	۰/۴۸۳۱	۱/۱۲۱	۲/۳۲	افزایش مشاغل تامین کالاهای مصرفی از قبیل مغازه و نانوايي
۱	۰/۳۹۸	۰/۸۶۹	۲/۱۸	کمک به ایجاد درآمد تکمیلی برای بخشهای کشاورزی و دامداری
۲۲	۰/۶۳۲	۰/۸۹۲	۱/۴۱	ترغیب اهالی به گذراندن دوره های آموزشی مربوط به گردشگری
۳	۰/۴۲۴	۱/۳۱۱	۳/۰۹	افزایش شناخت نسبت به گردشگران و همسازی با آن ها
۱۰	۰/۴۸۰	۰/۷۰۶	۱/۴۷	کمک به بازگشت روستائیان مهاجر
۴	۰/۴۴۴	۰/۷۶۰	۱/۷۱	کمک به بهبود قدرت خرید اهالی
۲	۰/۳۹۹	۰/۵۵۱	۱/۳۸	کمک به افزایش مشاغل جدید به غیر از کشاورزی در روستا

اولویت‌بندی دیدگاه پاسخ‌گویان در رابطه با تأثیر منفی ورود گردشگر به روستا

همچنین بیشترین تأثیر منفی ورود گردشگران به این روستا افزایش قیمت اراضی همچنین گسترش سوداگری و دلالی زمینهای روستا، افزایش تمایل اهالی به مهاجرت از روستا و تأثیر بر کاهش تولیدات زراعی روستا، به ترتیب دارای بیشترین اولویت در تأثیرگذاری منفی را از نظر اهالی روستا دارا بوده‌اند. نتایج کلی این یافته‌ها در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول ۳- اولویت‌بندی تأثیرات منفی ورود گردشگر به روستا از دیدگاه پاسخ‌گویان

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱۲	۰/۵۸۰	۱/۱۲۷	۱/۹۴	افزایش دستمزدهای کارگران کشاورزی
۳	۰/۴۵۸	۱/۳۰۶	۲/۸۵	افزایش تمایل اهالی به مهاجرت از روستا
۱۱	۰/۵۶۹۳	۱/۱۹۰	۲/۰۹	افزایش قیمت کالاها و اجناس مصرفی در روستا
۲	۰/۴۲۱	۱/۱۴۲	۲/۷۱	گسترش سوداگری و دلالی زمینهای روستا
۱	۰/۳۷۲	۱/۲۰۸	۳/۲۴	افزایش قیمت اراضی روستا
۸	۰/۵۰۵	۱/۱۷۳	۲/۳۲	وابستگی بیشتر اقتصاد روستا به تولیدات خارج از روستا
۱۴	۰/۶۱۲	۱/۱۱۴	۱/۸۲	تأثیر بر کاهش تعداد دام های روستا
۴	۰/۴۷۹	۰/۸۰۶	۱/۶۸	تأثیر بر کاهش تولیدات زراعی روستا
۱۳	۰/۵۹۶	۱/۱۲۲	۱/۸۸	تأثیر بر کاهش تولیدات دامی روستا
۵	۰/۴۹۲۰	۰/۶۷۹	۱/۳۸	ترغیب کشاورزان به تغییر شغل
۶	۰/۴۹۲۱	۰/۸۱۲	۱/۶۵	تغییر اماکن تولیدی کشاورزی به اماکن خدماتی
۱۰	۰/۵۶۹۱	۰/۹۲۲	۱/۶۲	افزایش اختلافات ملکی بین اهالی روستا
۹	۰/۵۶۶	۱/۰۴۸	۱/۸۵	افزایش اختلافات مربوط به دستیابی به مراتع
۷	۰/۴۹۸	۱/۱۴۲	۲/۲۹	کاهش قیمت کالاها و اجناس تولیدی روستا

تحلیل عاملی تأثیرات مثبت و منفی از دیدگاه پاسخگویان

گویه‌های نشان دهنده حیطه تأثیرات مثبت از دیدگاه پاسخگویان وارد تحلیل عامل گردید تا سهم هر یک از عوامل پیرامون این تأثیرات مثبت قابل اندازه‌گیری باشد. محاسبات انجام شده نشان داد که انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از تکنیک تحلیل عاملی مناسب بوده (۰/۶۳۱) و آماره بارتلت (۴۹۳/۴۶۱) نیز در سطح ۱ درصد معنی‌دار بوده است. در این بررسی ۳ عامل مثبت ورود گردشگران به روستا استخراج گردید که نتیجه در جدول (۴) به همراه مقدار ویژه و درصد واریانس مربوطه ذکر شده است. پس از چرخش عاملی به روش وریماکس متغیرهای این بخش در سه عامل توسعه اقتصادی و زیر ساخت‌ها، توسعه فرهنگی و توسعه خدمات کالبدی دسته‌بندی گردیدند. با توجه به نتایج بدست آمده در این بخش مشخص گردید که در مجموع ۵۸ درصد آثار مثبت ذکر شده را می‌توان در این عوامل سه گانه خلاصه نمود که در این رابطه عامل توسعه اقتصادی و زیربنایی با ۳۸/۳ درصد واریانس، بیشترین اهمیت را در این بررسی دارا بوده و بعد از آن عوامل توسعه فرهنگی (با ۱۰/۴ درصد واریانس) و توسعه خدمات کالبدی (با ۸/۷ درصد واریانس) به ترتیب دارای اهمیت بیشتری از نظر تأثیرات مثبت بوده‌اند. با توجه به میزان بارهای عاملی بدست آمده از ماتریس چرخش یافته می‌توان گفت که ترغیب روستاییان نسبت به استفاده از شیوه‌های دامداری مدرن و صنعتی و نیز کاهش بیکاری در روستا از مهمترین اثرات توسعه اقتصادی و زیر بنایی ورود گردشگران به روستای جاجا محسوب می‌گردد. از مهمترین آثار ورود گردشگران به این روستا از نظر توسعه فرهنگی، ترغیب روستاییان مهاجر در بازگشت به محل زندگی خود و نیز کمک به افزایش حس تعلق خاطر روستاییان نسبت به زادگاهشان بوده است. همچنین نتایج تحلیل عامل توسعه خدمات کالبدی نشان دهنده این است که ورود گردشگران به طور ملموسی باعث توسعه خدمات پزشکی همانند درمانگاه‌ها در سطح روستا و نیز ایجاد مشاغل جدید به غیر از کشاورزی و دامداری در روستا گردیده است.

جدول ۴- متغیرهای ناشی از تأثیرات مثبت ورود گردشگران به روستا و میزان بارهای عاملی بدست آمده از ماتریس چرخش یافته

نام عامل	گویه	بار عاملی (میزان ضرایب)
توسعه اقتصادی و زیربنایی	کمک به توسعه اشتغال برای اهالی	۰/۵۸۴
	افزایش تقاضا برای محصولات تولیدی دامی و لبنی در روستا	۰/۷۱۶
	کمک به تنوع بخشی به محصولات تولیدی روستا	۰/۶۵۲
	کمک به بهبود درآمد اقتصادی اهالی روستا	۰/۶۷۹
	کمک به کاهش بیکاری در روستا	۰/۸۵۰
	کمک به توسعه راهها در روستا	۰/۵۷۹
	ارتباطات	۰/۷۵۷
	افزایش تمایل استفاده از شیوه‌های دامداری مدرن و صنعتی	۰/۸۸۰
	افزایش مشاغل خدماتی همچون خدمات حمل و نقل	۰/۷۶۳
	ایجاد درآمد تکمیلی برای بخشهای اقتصادی اصلی روستا	۰/۶۷۱
توسعه فرهنگی	کمک به افزایش قدرت خرید اهالی روستا	۰/۷۷۲
	افزایش تعلق خاطر روستاییان	۰/۷۱۶
	کمک به تقویت آداب و رسوم گذشته اهالی روستا	۰/۶۱۹
	افزایش شناخت نسبت به گردشگران و همسازی با آن‌ها	۰/۶۰۵
توسعه خدمات کالبدی	کمک به بازگشت روستاییانی که به شهرها مهاجرت نمودند	۰/۸۶۶
	کمک به توسعه خدمات پزشکی همانند درمانگاهها	۰/۸۳۲
	کمک به بهبود سیستم دفع فاضلاب در روستا	۰/۵۰۱
	افزایش مشاغل تامین کالاهای مصرفی همانند مغازه و نانوايي	۰/۶۲۸
	افزایش مشاغل جدید به غیر از کشاورزی و دامداری در روستا	۰/۷۲۶

تحلیل عاملی حیطة تأثیرات منفی

گویه‌های نشان دهنده حیطة تأثیرات منفی از دیدگاه پاسخگویان وارد تحلیل عامل گردید تا سهم هر یک از عوامل پیرامون این تأثیرات منفی قابل اندازه‌گیری باشد. نتایج در جدول (۵) به همراه مقدار ویژه و درصد واریانس مربوطه ذکر شده است. محاسبات انجام شده نشان داد که انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از تکنیک تحلیل عاملی مناسب بوده (۰/۶۴۹) و آماره بارتلت (۲۴۳/۹۴۲) نیز در سطح ۱ درصد معنی‌دار بوده است. در این بررسی ۳ عامل منفی ورود گردشگران به روستا استخراج گردید. پس از چرخش عاملی به روش وریماکس متغیرهای این بخش در سه عامل تخریب فضای کسب و کار، تخریب فضای تولیدی و تخریب تخصیص منابع دسته بندی گردیدند. با توجه به نتایج بدست آمده در این بخش مشخص گردید که در مجموع ۶۲ درصد از آثار منفی ذکر شده را می‌توان در این عوامل سه گانه خلاصه نمود، در این رابطه عامل تخریب فضای کسب و کار با ۳۷/۱ درصد واریانس، بیشترین اهمیت را در این بررسی دارا بوده و بعد از آن عوامل تخریب فضای تولیدی (با ۱۴/۶ درصد واریانس) و تخریب تخصیص منابع (با ۱۰/۲ درصد

واریانس) به ترتیب دارای اهمیت بیشتری از نظر تأثیرات منفی ورود گردشگران به روستا، بوده‌اند. با توجه به میزان بارهای عاملی بدست آمده از ماتریس چرخش یافته که در جدول (۵) نشان داده شده است.

جدول ۵- متغیرهای ناشی از تأثیرات منفی ورود گردشگران به روستا و میزان بارهای عاملی بدست آمده از ماتریس چرخش یافته

نام عامل	گویه	بارعاملی (میزان ضرایب)
تخریب فضای کسب و کار	تأثیر بر کم شدن کارگران کشاورزی و در پی آن افزایش دستمزد کارگران	۰/۸۳۲
	افزایش تمایل اهالی به مهاجرت از روستا و کاهش نیروی کار	۰/۷۵۷
	تأثیر بر افزایش قیمت کالاها و اجناس مصرفی روستا	۰/۸۵۲
تخریب فضای تولیدی	تغییر شغل کارگران کشاورزی به کارگران خدماتی	۰/۶۷۰
	تأثیر بر وابستگی بیشتر اقتصاد روستا به تولیدات خارج از روستا	۰/۶۳۷
	تأثیر بر کاهش تعداد دامهای روستا	۰/۵۳۹
	تأثیر بر کاهش تولیدات زراعی روستا	۰/۹۳۹
تخریب تخصیص منابع	تأثیر بر کاهش تولیدات دامی در روستا	۰/۷۶۴
	افزایش قیمت کالاها و اجناس تولیدی روستا	۰/۷۳۰
	تأثیر بر گسترش سوداگری و دلالی زمینهای روستا	۰/۸۱۱
	تأثیر بر افزایش قیمت اراضی در روستا	۰/۷۶۹
	افزایش اختلافات ملکی بین اهالی روستا	۰/۵۱۳
	افزایش اختلافات مسائل مربوط به مراتع و چراگاه ها در روستا	۰/۵۸۲

می‌توان گفت که افزایش قیمت کالاها و اجناس مصرفی و همچنین کم شدن کارگران کشاورزی و در پی آن افزایش دستمزدهای کارگران کشاورزی از مهمترین عوامل منفی تأثیرگذار گردشگران با توجه به عامل تخریب فضای کسب و کار بوده است. از جنبه تخریب فضای تولیدی نیز کاهش تولیدات زراعی و کاهش تولیدات دامی از مهمترین عوامل تأثیرگذار منفی گردشگری مشخص گردیدند. همچنین از دیدگاه عامل تخریب تخصیص منابع، گسترش سوداگری و دلالی زمینهای روستا و نیز افزایش قیمت اراضی روستایی از مهمترین متغیرهای تأثیرگذار منفی ورود گردشگران به این روستا بوده است.

بحث و نتیجه گیری

گردشگری روستایی یکی از مهمترین صنایعی است که می‌توان از آن به عنوان یکی از راهکارهای توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی استفاده نمود. در ایران روستاها و مناطق زیادی وجود داشته که دارای پتانسیل‌های بسیار زیادی برای رشد و توسعه این صنعت می‌باشند. در این تحقیق سعی گردید تا آثار مثبت و منفی ورود گردشگران را به روستای تاریخی جاجا مورد تحقیق و بررسی قرار داده شود. نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه پاسخ‌گویان بیشترین تأثیر مثبت ورود گردشگران به روستا، کمک به ایجاد درآمد تکمیلی برای بخشهای اصلی اقتصاد روستا همانند کشاورزی و دامداری بوده است. یافته‌های تحقیقی لیو (Liu, 2006) و نیز کلارک و همکاران (Clark & et al, 2001) نیز در راستای تأیید این نتایج می‌باشد. کمک به افزایش مشاغل جدید به غیر از مشاغل کشاورزی و دامداری در روستا نیز از جمله مهمترین تأثیرات مثبت گردشگران بوده است، لوریو و کورسیل (Lorio & Corsal 2010) نیز در تحقیق

خود که درباره کارآفرینان گردشگری روستایی انجام دادند، نشان دادند که مشاغل جدیدی در راستای گردشگری ایجاد شده و این مشاغل به خوبی متناسب با روش‌های دیگر امرار معاش خانواده‌های روستایی بوده است. کمک به افزایش شناخت نسبت به گردشگران و همسازی با آنها و کمک به بهبود قدرت خرید اهالی از جمله مهمترین اثرات مثبت گردشگران تعیین گردید. همچنین نتایج نشان داد که ورود گردشگران به روستا کمترین اثر را در میزان ترغیب اهالی به گذراندن دوره‌های آموزشی خاص مربوط به گردشگری داشته است. بیشترین تأثیر منفی ورود گردشگران به این روستا افزایش قیمت اراضی در روستا، گسترش سوداگری و دلالی زمینهای روستا بوده است. این یافته با نتایج تحقیقی که به وسیله مهدوی و همکاران در سال ۱۳۸۷ انجام گرفت همخوانی داشته است. آنها نیز در تحقیق خود نشان دادند که گردشگری در زمینه اقتصادی اثرات محدودی بر روستا داشته و موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین در مناطق روستایی گردیده است. نتایج تحقیق بیان نمود که از جمله آثار منفی ورود گردشگر به روستای گردشگری جاجا، افزایش تمایل اهالی به مهاجرت از روستا می‌باشد که با یافته‌های تحقیقی شهیدی و همکاران در سال ۱۳۸۸ منطبق بوده است.

در نهایت با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی حیطه تأثیرات مثبت و منفی، هرکدام در سه حیطه از دیدگاه پاسخگویان وارد تحلیل عامل گردید. در تحلیل عاملی آثار مثبت، مشخص گردید که در حیطه توسعه اقتصادی و زیر بنایی، ترغیب روستاییان نسبت به استفاده از شیوه‌های دامداری مدرن و صنعتی و نیز کاهش بیکاری در روستا، در حیطه توسعه فرهنگی، ترغیب روستاییان مهاجر در بازگشت به محل زندگی خود و نیز کمک به افزایش حس تعلق خاطر اهالی نسبت به زادگاهشان مهم و مؤثر بوده است. قابل ذکر است که این احساس افزایش تعلق خاطر با نتایج تحقیق غفاری و ترکی (۱۳۸۸) تطابق ندارد، چرا که آنها در تحقیق خود ذکر نمودند که گردشگری باعث تغییر شاخص‌های فرهنگی به ویژه فرهنگ سنتی و بومی اهالی روستا گردیده است. در حیطه توسعه خدمات کالبدی نیز توسعه خدمات پزشکی همانند درمانگاه‌ها در سطح روستا و نیز ایجاد مشاغل جدید به غیر از کشاورزی و دامداری در روستا از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار مثبت ورود گردشگران به این روستا بوده‌اند. یافته‌های تحقیق کانپال (Nepal, 2007) این نتیجه را تأیید نمود با این حال نتایج تحقیق وی نشان داد که گردشگری باعث افزایش سهم اشتغال بخش خدمات نسبت به بخش کشاورزی گردیده و به نوعی توسعه نامتوازن اقتصادی را در مناطق روستایی ایجاد نموده است.

همچنین در تحلیل عاملی آثار منفی مشخص گردید که با توجه به عامل تخریب فضای کسب و کار، افزایش قیمت کالاها و اجناس مصرفی و همچنین کم شدن کارگران کشاورزی و در پی آن افزایش دستمزدهای کارگران کشاورزی، از جنبه تخریب فضای تولیدی، کاهش تولیدات زراعی و کاهش تولیدات دامی و از دیدگاه عامل تخریب تخصیص منابع، گسترش سوداگری و دلالی زمین‌های روستا و نیز افزایش قیمت اراضی روستایی از مهمترین متغیرهای تأثیرگذار منفی ورود گردشگران به این روستا بوده‌اند. این نتایج به خصوص در حیطه افزایش قیمت زمین، توسعه سوداگری و دلالی با نتایج تحقیقات مهدوی و همکاران (۱۳۸۷)، تأیید می‌گردد.

پیشنهادها

نتایج تحقیق نشان داد که ایجاد درآمد تکمیلی از مهم‌ترین موارد تأثیرگذار گردشگران در این روستا بوده است. استفاده از این پتانسیل، با ایجاد مراکز تفریحی خاص که بتواند امکانات بهتر و مناسب‌تری را برای گردشگران ایجاد نماید، بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

همچنین برای کاستن آثار منفی ناشی از گسترش سوداگری و دلالی اراضی روستا لازم است تا قوانین خاصی که مانع از فروش بی‌رویه این زمین‌ها و مساکن در روستا می‌گردد، تنظیم و به مورد اجرا گذارده شود.

نتایج تحلیل همبستگی رابطه معناداری بین آثار ورود گردشگران و رشد مهاجرت و کاستن آسایش اهالی را نشان داده است. بدون تردید این پدیده ناشی از وجود فرهنگ متفاوت بین روستاییان و گردشگران شهری می‌باشد و به نوعی باعث می‌گردد روستایی تصور نماید دارای فرهنگ پایین‌تری نسبت به گردشگر شهری می‌باشد، و تضاد فرهنگی و سرخوردگی فرهنگی نیز همراه با این ناهنجاری ایجاد گردد، استفاده از اهرم آموزش در مورد گردشگران و آگاه سازی در مورد فرهنگ و خصوصیات روستاییان به آنها و بلعکس می‌تواند به افزایش تعامل روستاییان نسبت به این پدیده و شناخت آنها نسبت به گردشگران کمک خواهد نمود.

در تحلیل عاملی مشخص گردید ورود گردشگران به روستا باعث افزایش دستمزد کارگران کشاورزی گردیده است. کم شدن کارگران کشاورزی ناشی از گسترش پدیده ساخت و ساز مساکن جدید و نیز کاهش فعالیت‌های زراعی و دامی در روستا می‌باشد. مشکل اصلی در مورد آثار ورود گردشگران به این روستا این بوده که از نظر اقتصادی گردشگران مشاغل جدیدی ایجاد می‌نمایند که مکمل فعالیت‌های سنتی و رایج در روستا نبوده بلکه بر عکس جایگزین این فعالیت‌ها گردیده‌اند. شاید سوددهی اقتصادی کم کشاورزی و دامداری در سالهای اخیر این امر را تشدید نموده است. باید توجه نمود که راهکارهای حمایت از فعالیت‌های اشتغالی اصلی در روستا و یا ایجاد امکانات بیمه‌ای و خرید تضمینی محصولات و بازاریابی برای محصولات دامی اصلی در روستا می‌تواند به حفظ فعالیت‌های اشتغال کشاورزی و دامداری روستا منجر گردد تا روستایی در کنار استفاده از فواید اقتصادی گردشگران به روستا، درآمد اصلی کشاورزی و دامداری خود را نیز کسب نماید.

منابع و مآخذ:

۱. بدری، س.ع.، سلمانی، م و علیقلی زاده فیروزجایی. ن، (۱۳۸۸)، اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱۲، صفحات(۳۵-۱۳).
۲. بی نام، سایت تخصصی میراث فرهنگی و گردشگری، (www.iranchto.ir).
۳. تقدیسی زنجانی، س. و دانشور عنبران. ف، (۱۳۸۶). توریسم روستایی، تصویری مجازی یا الگوی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۸، صفحات(۱۹۲-۱۷۹).
۴. رضوانی، م. ر.، (۱۳۸۲)، تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی (مطالعه موردی: نواحی روستایی شمال استان تهران)، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۵، صفحات ۷۳-۵۹.
۵. رکن الدین افتخاری، و قادری. ا، (۱۳۸۱). نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چارچوب های نظریه‌ای)، فصل نامه مدرس علوم انسانی، شماره ۲، صفحات (۲۳-۴۰).
۶. رکن الدین افتخاری، ع. و د. مهدوی، (۱۳۸۵)، راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT دهستان لواسان کوچک، فصلنامه مدرس علوم انسانی، شماره ۲. صفحات(۳۰-۱).
۷. سایت مرکز آمار ایران: (http://tar.sci.org.ir/tarif/showit_emlist.php).
۸. شمس الدینی، ع.، (۱۳۸۹)، گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی نمونه موردی: روستای فهلیان، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۱، صفحات(۱۰۷-۹۵).
۹. شهیدی، م. م.، ز. اردستانی، و م. م. گودرزی سروش، (۱۳۸۸)، بررسی تأثیرات توریسم در برنامه‌ریزی مناطق روستایی: مطالعه موردی در دهستان لواسان، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۷، صفحات(۱۱۳-۹۹).
۱۰. ضیایی، م. و پ. ترابیان، (۱۳۸۹)، سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی گردشگران بر جوامع محلی در ایران مورد مطالعه سکونتگاه‌های روستایی حوزه‌ی تالاب پریشان، فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، شماره ۲۷، تهران، صفحات(۲۲۵-۲۰۵).
۱۱. غفاری، س.ر.، م. ترکی هرچگانی، (۱۳۸۸)، نقش گردشگری در توسعه اجتماعی- اقتصادی مناطق روستایی استان چهارمحال و بختیاری: مطالعه موردی بخش سامان، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲، صفحات (۱۱۳-۱۲۶).
۱۲. موسایی، م.، (۱۳۸۳)، تخمین تابع تقاضای توریسم به ایران، پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۳، (۲۴۴-۲۲۵).
۱۳. مهدوی، م. م.، قذیری معصوم، و ن. قهرمانی، (۱۳۸۷)، اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظر سنجی از روستاییان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲، تهران، صفحات(۶۰-۳۹).
- 14-Briedenhan, J. Wickens, E., (2004), Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-vibrant hope or impossible dream. Tourism management.vol. 25, pp: 71-79.
- 15-Clarke, J. Denman, R. Hickman, G. Slovak, J., (2001), Rural tourism in rozana okres: a Slovak case study.tourism management .vol. 22, pp: 193-202.

- 16-Nepal, S., (2007), Tourism and rural settlements: Nepal's Annapurna region .annals of tourism research.vol. 34, pp: 855-875.
- 17-Liu, A., (2006), Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia.tourism management .vol. 27, pp: 878-889.
- 18-Lorio, M. Corsale, A., (2010), Rural tourism and livelihood strategies in Romania . journal of rural studies.vol. 26, pp: 152-162
- 19-Macdonald, R. Jolliffe, L., (2003), Cultural rural tourism: evidence from Canada . annals of tourism research .vol. 30, pp: 307-322.

